

Література

1. Загвязинский В.И. Педагогическое творчество учителя. – М.: Педагогика, 1987. – 160с.
2. Кан-Калик В.А., Никандров Н.Д. Педагогическое творчество. – М.: Педагогика, 1990. – 144с.
3. Карпенчук С.Г. Самовиховання особистості: Науково-методичний посібник. – К.: ІЗМН, 1998. – 216 с.
4. Кічук Н.В. Активізація взаємозв'язку початкової школи і вузівської кафедри // Початкова школа. – 1992. – № 3-4. – С. 54.
5. Лазарев М.О. Основи педагогічної творчості: Навчальний посібник для педагогічних інститутів. – Суми: ВВП "Мрія", 1995. – 186с.
6. Матвієнко О.В. Організація педагогічної практики з виховної роботи у початковій школі. – К.: Стилос, 2003. – 124 с.

Анотація

У статті розкрито досвід формування готовності до творчої діяльності студентів Навчально-Наукового інституту педагогіки Житомирського державного університету імені Івана Франка у межах вивчення навчальної дисципліни "Вступ до спеціальності" та проходження педагогічної практики.

Аннотація

В статье освещен опыт формирования готовности к творческой деятельности студентов Учебно-Научного института педагогики Житомирского государственного университета имени Ивана Франка в рамках изучения учебной дисциплины "Введение в специальность" и прохождения педагогической практики.

Подано до редакції 31.10.2007.

©2007

Береза В.О.

КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ: ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Проблемою цієї статті є висвітлення психолого-педагогічних умов формування критичного мислення і застосування його стратегій у процесі навчання іноземної мови.

Сьогодення демонструє стрімкі зміни у всіх сферах життя суспільства. Протікають тотальні процеси глобалізації суспільного розвитку, яким притаманні такі риси, як зближення націй, народів, держав, кроки до створення спільного економічного поля, інформаційного, інтелектуального й освітнього простору, тісне зближення характеру суспільних відносин, загострення конкуренції між державами. Такі відцентрові і доцентрові світові процеси характеризуються переходом від індустріальних до науково-інформаційних технологій, які базуються не стільки на матеріальній, скільки на інтелектуальній основі, що визначається рівнем людського розвитку, станом інтелектуального, наукового потенціалу нації [4, с.4]. Такі швидкі й радикальні зміни у сферах суспільного буття значною мірою стосуються й освітньої галузі, навчання й виховання молодого покоління.

Сучасний світ вимагає все ширших і глибших знань, компетентності, наявності комплексу вмінь і навичок, ерудиції, нових підходів до організації едукативної особистості. Адже суспільні й державні інтереси в осяжному майбутньому зможе задовольнити лише людина нової формації, у якій гармонійно, дихотомічно розвинені інтелектуальна й почуттєва сфери, яка легко й вільно відчувала б себе патріотом своєї країни і громадянином світу, ґрунтовно знала досягнення національної культури і володіла надбанням світової культурної скарбниці [4, с.3]. Одним із факторів формування особистості, яка б володіла такими характеристиками, є розвиток *критичного мислення*, як самостійного соціального мислення, що розпочинається з постановки питання і визначення проблеми, використовує наявну інформацію як відправну, а не кінцеву точку й прагне до переконливої аргументації [3]. Критичне мислення не ставить за мету нав'язати свою думку й відкинути інші погляди, навпаки – воно зосереджує увагу на розмаїтті бачень і думок і прагне до розширення світогляду особистості, тому сформованість навичок критичного мислення є важливою умовою становлення сучасного громадянина з арсеналом засобів, які уможливають релевантну адаптацію до частих суспільних змін, сприйняття, аналіз та обробку нової інформації, адже за таких умов особистість зможе ефективно функціонувати, повною мірою реалізуючи себе в сучасному полікультурному просторі.

Аналіз публікацій і досліджень, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Розгляд останніх досліджень у цій царині (А.Н.Баранов, М.Вайнштейн, Д.Клустер, А.І.Кузьмінський, О.Мерзлякова та ін.) вказує на той факт, що нині відбувається деяке надмірне загострення уваги на феномені критичного мислення і це призводить до перебільшення його значимості й важливості, поспішності введення у навчальний та виховний процес недостатньо обґрунтованих методів і способів його формування. Критичний стиль мислення є важливим чинником формування громадянської позиції члена суспільства, але надто прискорені темпи адаптації до світового досвіду його формування не дають бажаних результатів. Необхідним є більш глибоке обґрунтування положень формування критичного мислення й адаптації до нього та введення цієї практики в едукативний процес.

Формулювання цілей статті... Основними завданнями статті є формування й обґрунтування домінуючих психологічних і педагогічних умов розвитку навичок критичного мислення у процесі навчання іноземних мов; виокремлення позитивних тенденцій світового досвіду у сфері формування критичного мислення і шляхів їх адаптації у вітчизняній освітній простір; обґрунтування основних позицій технології читання й письма для розвитку критичного мислення як ефективного дидактичного засобу навчання іноземних мов.

Виклад основного матеріалу дослідження... Сучасний інформатизований світ викликає певну кризу в системі освіти, адже її радянський комплекс підходів до викладення матеріалу не справляється з потоком інформації і в таких умовах на одне з перших місць виступає формування критичного мислення [5, с.82], навички якого надають студенту здатності і готовності аналізувати отриману інформацію, перевіряти й переосмислювати її, самостійно встановлювати істину, приймати рішення і аргументовано захищати свою позицію. Відчутно необхідним стає вміння мислити гнучко, динамічно, адаптувати своє мислення до мислення інших людей, бути толерантним і сприйнятливим. Власне, мова йде про виховання інтелекту творчої і незалежної особистості, здатної до критично-конструктивного бачення себе, навколишнього світу і своєї ролі в ньому.

Мислити критично не означає критикувати будь-які погляди, ідеї чи позиції інших. Критичне мислення трактується як прагнення все аналізувати, оцінювати, сумніватися, не брати на віру; вміння правильно, об'єктивно оцінювати свої дії, здібності, виявляти та визначати свої помилки, піддавати критичному розгляду пропозиції та судження інших людей [7, с.110]. Воно спрямоване на розвиток такої якості особистості як толерантність, що є важливим елементом системи ціннісних орієнтацій особистості і є актуальним на кожному етапі освіти (як шкільної, так і вищої), але, власне, вища школа є основним етапом формування й становлення критичного мислення як пріоритетного напрямку виховання особистості сучасної молоді людини. Потрібно зазначити, що в процесі формування навичок критичного стилю мислення важливу роль відіграє викладач. Критичне мислення як світоглядна категорія має стати об'єктом професійної уваги кожного викладача ВНЗ, який є причетним до процесу формування поглядів, переконань, системи і шкали цінностей студента. Зростання його ролі та необхідність подальшого вдосконалення педагогічної майстерності диктується загальним дискурсом нинішнього суспільства на утвердження гуманістичних засад у відносинах між людьми, на побудову громадянського суспільства, людиноцентристської ідеології [4, с.5].

Критичне мислення є невід'ємним елементом процесу навчання іноземної мови в університеті і в цьому контексті воно має свою специфіку. Вивчення іноземної мови є, по-перше, могутнім чинником розвивального впливу на особистість загалом, по-друге – засобом удосконалення таких комунікативних умінь, як чітке оформлення думки, формулювання запитання, ведення діалогу тощо і по-третє – потужним джерелом нової соціокультурної інформації, яка потребує від студента постійного аналізу, порівняння, оцінювання тощо. Поєднання цих трьох чинників зумовлює суттєві можливості іноземної мови у формуванні критичного мислення. Уміння реалізувати такий виховний потенціал іноземної мови при навчанні студентів університетів значною мірою залежить від урахування викладачем індивідуальних психологічних, вікових особливостей, сенситивності студентського віку, володіння педагогічними закономірностями і дидактичними прийомами формування критичного мислення.

Було б необ'єктивним стверджувати, що проблема формування критичного мислення є новою для освітян, проте саме на порозі XXI-го століття вона набуває особливої актуальності завдяки сучасним трансформаційним демократичним процесам у суспільстві загалом і освіті зокрема. Як відмічають автори концепції громадянської освіти в Україні [6, с.2], існуюча в нашій державі система освіти слабо зорієнтована на формування у молоді демократичних цінностей, виховання громадянина демократичної держави; навчально-виховний процес недостатньо спрямований на формування демократичного світогляду, невід'ємною складовою якого є критичне мислення. Тому постає необхідність введення в навчально-виховний процес практики формування критичного мислення, як одного з важливих чинників демократизації суспільства. Проте таке введення повинно проходити планомірно й виважено, базуючись на науково обґрунтованих принципах і засадах.

Насамперед, слід з'ясувати, оволодіння якими мисленнєвими операціями необхідне для забезпечення характеристик, притаманних критичному мисленню. Дослідники феномена критичного стилю мислення виділяють наступні компоненти процесу його здійснення: *спостереження, ознайомлення з факти, висновки, припущення, погляди, аргументи*. Сам процес критичного осмислення інформації протікає таким чином: спостереження (сприйняття інформації навколишнього світу) дає можливість отримати певні факти, у відповідності з наявністю й релевантністю або інколи недостатністю яких робляться висновки; на підставі цих висновків здійснюються припущення, на основі яких формуються певні погляди; на основі поглядів, використовуючи закони логіки, будуються аргументи, які використовуються у подальших дискусіях, обстоюванні своїх поглядів, позиції. Вдала аргументація надає впевненості, посилює життєві позиції особистості, що веде до формування власної системи поглядів, активної і позитивної життєвої позиції.

Коли виникає необхідність оцінити аргументи іншої сторони, ми застосовуємо критичний аналіз, за допомогою якого розглядаємо інші спостереження, факти, висновки, припущення, погляди і аргументи.

Відповідно слід виділити такі мисленнєві операції і характеристики критичного мислення, які формуються у процесі вивчення іноземної мови:

- аналіз інформації, добір необхідних фактів, порівняння фактів і явищ, їх класифікація (аналітичність мислення);
- установлення асоціацій з раніше вивченими, знайомими фактами та явищами, з новими якими предметами чи явищами (асоціативність мислення);
- розуміння внутрішньої логіки проблеми, виведення закономірностей, уміння будувати логічну послідовність дій, необхідних для розв'язання проблеми, доводити вірність прийнятого рішення (логічність мислення);
- розгляд предмета чи проблеми цілісно, об'єктивно, у взаємодії всіх зв'язків і характеристик (системність мислення);
- прийняття рішення і здатність нести за нього відповідальність (самостійність мислення).

Отже, бачимо, що критичне мислення поєднує в собі елементи інших видів мислення, зокрема аналітичного, асоціативного, логічного, системного й самостійного, а тому є певним інтегруючим процесом, який протікає за наявності певних умов.

Американський філософ і педагог Джон Дьюї [2] вважає, що природні здатності особи робити певні висновки потребують суттєвого виховного впливу, щоб перетворитися у навички критичного розгляду. Головним завданням такого виховного впливу є створення умов для формування критичного мислення.

З-поміж різноманітних психологічних умов, які супроводжують процес навчання іноземної мови студентів університетів, до числа таких, що можуть сприяти формуванню критичного мислення, слід віднести наступні.

По-перше, релевантне інформаційне мотивування діяльності завдяки новизні та евристичності матеріалу, який підлягає осмисленню. Евристики – це апіорні уявлення про сутність об'єкта (процесу, явища) [1, с.187], що допомагають у розв'язанні проблеми, а новизна забезпечує необхідний компонент мовленнєвого вміння, зокрема його динамічності й гнучкості, а також стратегії і тактики комунікантів. Завдяки постійній зміні компонентів процесу спілкування (предмета розмови, обставин, умов, задач тощо) можливо розвинути у студентів здатність до швидкого реагування на зміни мовленнєвих ситуацій. Відкриття перед ними можливостей іноземної мови як нового засобу спілкування, ознайомлення з соціокультурними реаліями інших країн розвиває у них здатність засвоювати й переробляти нову інформацію, сприяє усвідомленню тієї істини, що існують різні способи осмислення і ментального представлення предметів і явищ.

При цьому важливо сформувати у студентів таке ставлення до інформації, за якого вона виступає не кінцевим, а відправним пунктом пізнавальної діяльності, що є необхідною умовою критичного мислення. Адже накопичений ними, хоч і невеликий, життєвий досвід дозволяє порівнювати й аналізувати, наприклад, стереотипи мовленнєвої поведінки представників різних народів, правила етикету, культурні звичаї і традиції країн, мова яких вивчається. Слід пам'ятати, що саме завдяки критичному мисленню процес пізнання набуває індивідуальності, осмислюється кожною особистістю з позицій її досвіду.

Другою психологічною умовою є *переконливість аргументації*, оскільки критично мисляча людина усвідомлює, що існують ще й інші варіанти розв'язання певної проблеми і намагається довести, що обране нею рішення є достатньо логічним і раціональним. Центром аргументування виступає твердження, яке спирається на низку доводів, кожен з яких, у свою чергу, підкріплюється певними доказами. Визнання інших точок зору тільки посилює аргументацію. Навчальні мовленнєві ситуації, які є важливою складовою процесу при вивченні іноземної мови, дозволяють ставити перед студентами досить різноманітні пізнавальні, соціальні, моральні, етичні та інші проблемні завдання, до розв'язання яких необхідно підходити аргументовано і які створюють сприятливий ґрунт для формування критичного мислення. Проблемність є важливим елементом системи навчання іноземної мови у процесі формування критичного мислення. Студент усвідомлює проблемність завдання і при його розв'язанні, застосовуючи операції абстрактно-логічного мислення, а саме аналізу, синтезу, логіки тощо, розв'язує поставлену проблему. При цьому відбуваються наступні дії: отримання інформації (власне, отримання завдання); переробка інформації (операції абстрагування, узагальнення, класифікації, порівняння, тобто фактично критичне осмислення матеріалу); передача інформації (мовленнєвий акт з наведенням власних критично осмислених суджень, аргументів, доводів).

По-третє, важливо досягати *усвідомлення студентами власної позиції* настільки, щоб вони могли піддати сумніву як власну аргументацію, так і аргументи інших сторін. Таким чином забезпечується гнучкість мислення. При цьому слід ураховувати, що в студентському віці продовжується інтенсивне формування особистісного ставлення до речей і процесів, яке зберігається впродовж усього життя, тому важливо, щоб це ставлення було гнучким, критичним і самокритичним, а не догматичним і зашкарублим. Заохочуючи особу до критичності мислення, не слід змішувати це поняття з "критиканством" – дріб'язковою упередженою критикою, яка переслідує насамперед мету не встановлення істини, а просто критики заради критики, знаходження вад і хиб.

До важливих педагогічних умов формування критичного мислення слід віднести наступні.

Соціологізація освіти особистості. Критичне мислення за своєю природою є явищем соціальним, оскільки воно передбачає обмін думками, порівняння аргументацій, дискусії, оцінювання власної позиції очима інших людей тощо. У кінцевому підсумку кожна критично мисляча людина орієнтується на конкретну спільноту, виходить з певної системи соціальних цінностей і ставить більш широкі цілі, ніж суто конструювання власної особистості. Студенти у своєму соціальному розвитку знаходяться на етапі кінцевого становлення таких особистісних характеристик, які дозволяють їм усвідомити себе в процесі спілкування з іншими: бути самокритичними, толерантними, уміти сприймати критику, слухати інших, співпрацювати, не бути агресивними тощо. Тому важливою педагогічною умовою формування їхнього критичного мислення є створення атмосфери зацікавленості та доброзичливої співпраці в процесі навчання іноземної мови, активне їх залучення до парної і групової роботи. Крім того, у процесі соціалізації в студентів формується така риса особистості як соціальна відповідальність, яка виявляється у самостійній, тобто внутрішньо детермінованій творчій участі в різних сферах життєдіяльності суспільства. Вона становить основу моралі, той стрижень, на якому базуються всі інші якості особистості [4, 14]. Соціалізація студента і формування його соціальної відповідальності є важливим етапом його суспільного становлення і визначення векторної спрямованості соціальної позиції.

Демократичний характер педагогічного спілкування і свобода слова. Досягнення у навчальному процесі демократичних стосунків між більшістю і меншістю при обговоренні певної проблеми, є дієвим гарантом існування критичного мислення. Та обставина, що студенти є особливо активними й чутливими до будь-яких недемократичних проявів у навчальному процесі доводить важливість перетворення спілкування в аудиторії в лабораторію демократичного діалогу й демократичного суспільства. Американський філолог Марк Вайнштейн зазначає, що тільки за наявності практики критичного мислення може бути справжнє навчання, ствердження демократії, пом'якшення суперечностей, які ґрунтуються на деталях певних контекстів [2, с.50]. У процесі освіти важливо навчати демократії, а не лише її згадувати й обговорювати.

Самостійність та індивідуальність мислення. Уже починаючи з дитячих років особистість слід привчати формулювати свої думки, оцінкові судження, переконання незалежно від інших, самостійно. Мислення може бути критичним тільки тоді, коли воно має індивідуальний характер. Необхідним фактором самостійності мислення, його індивідуальності є флективність і адаптація до нових умов ситуації, толерантність до інших думок. Критично мисляча особа часто поділяє точку зору інших. До того ж, бережливе ставлення суспільства до "вічних" моральних істин, які визначають межу між добром і злом, порядністю й непорядністю, забезпечує таку важливу складову його розвитку, як наступність мислення. Критичне мислення зовсім не ставить за мету перегляд тих чи тих соціальних і моральних цінностей та загальновідомих фактів, що має місце при поспішній, необґрунтованій адаптації зарубіжної практики формування критичного мислення в навчально-виховний процес. Навпаки воно має сприяти якнайкращому усвідомленню системи ціннісних орієнтацій суспільства, довести духовну й інтелектуальну скарбницю людства до кожної особистості.

Розвиток пізнавального інтересу. Допитливість є притаманною рисою молодого покоління. Доведено, що домінуючими потребами студентів університетів є пізнавальна та комунікативна потреби, причому необхідним є їх поєднання, в результаті чого у молоді формується стійкий пізнавальний інтерес, що визначає їхнє позитивне ставлення до навчально-виховного процесу. Педагоги наголошують на необхідності розвитку пізнавального інтересу студентів, дослідницької поведінки і прагнення до творчого пізнання, тобто до оволодіння існуючими знаннями і синтезу нових знань. З цією метою необхідно включати до навчального процесу творчі завдання, які вимагають від студентів висунення самостійних гіпотез, рішень та умовиводів. Це забезпечує стимулювання мовленнєво-розумової діяльності й формування пізнавального інтересу наряду з мовленнєвими навичками й уміннями. Але справжній пізнавальний процес характеризується намаганням людини, яка його здійснює, розв'язувати пізнавальні проблеми й відповідати на запитання, які виникають в силу її власних інтересів і потреб.

На думку Д.Дьюї [3, с.10], критичне мислення виникає тоді, коли у полі зору тих, хто навчається, з'являється певна проблема, фокусування пізнавального інтересу на якій стимулює природну допитливість і змушує шукати способи її розв'язання. Ситуативно-тематична побудова змісту процесу навчання іноземної мови дозволяє педагогу спершу самому визначити коло вартих обговорення проблем, а згодом, коли студенти набудуть певного досвіду розв'язання таких проблем, допомагати їм самостійно аналізувати, які проблеми те чи те явище породжує. Наприклад, при обговоренні традиційної теми "Погода" студенти цілком доступно аналізують іноземною мовою таке явище, як дощ, з точки зору того, які проблеми, для кого і в яких сферах життєдіяльності може викликати дощова погода. Завдяки критичній спрямованості мислення рутинне обговорення теми, читання й переклад тексту, заучування вокабуляру перетворюється на цілеспрямовану, змістовну особистісно-спрямовану діяльність, у процесі якої студенти здійснюють реальну інтелектуальну роботу і знаходять відповіді на життєві запитання, наряду з автоматичним, інколи навіть не повністю усвідомленим, засвоєнням матеріалу теми.

Помилково з точки зору сучасної педагогіки вважати, що одного лише змісту навчального матеріалу достатньо для автоматичного формування критичного мислення. Цій меті мають слугувати також відповідні дидактичні засоби. Деякі з них виявляються ефективними вже на початковому етапі навчання іноземної мови. Одним з них є *активне використання читання та письма*. Письмове мовлення, яке розглядається як невід'ємний компонент мовленнєвої компетенції, робить видимим процес викладу думок. Читаючи текст, студент має можливість проаналізувати логіку викладу і зробити для себе певні висновки. Навіть нескладні для читання тексти, спеціально організовані викладачем і запропоновані студентам, можуть їх спонукати до постановки й обговорення запитань, які стимулюють критичне мислення, наприклад: яка інформація у тексті є найбільш важливою, що можна було б вилучити з тексту без порушення аргументації, чи можна поміняти місцями абзаци тексту, не порушивши логіку подій, тощо. У процесі власної продуктивної письмової діяльності студенти мислять самостійно, користуються усім накопиченим багажем мовного матеріалу, формулюють свою особисту точку зору і аргументують її відповідно до поставленої мети. Крім того, письмове мовлення (і у вигляді тексту для читання, і як самостійна письмова творчість) завжди носить соціальний характер, оскільки воно розраховане на певного читача. Існує навіть спеціальна технологія розвитку критичного мислення через читання та письмо, яку розробили й запропонували у 90-х роках минулого століття американські педагоги Дж.Л. Стіл, К.С. Мередіт, Ч.Темпл, С.Уолтер.

Технологія читання й письма у процесі навчання критичного мислення базується на передовому досвіді світової філософії, психології й педагогіки. Вона передбачає активний едукаційний процес і її особливими рисами є: *надпредметний характер і технологічність* (універсальність, релевантність будь-якому предмету обговорення), *поєднання навиків роботи з текстом і його обговорення з елементами самовиховання й засвоєння інформації та розвиток комунікативних і рефлексивних здібностей* [8]. Рефлексія є важливим елементом критичного мислення і розуміється як спрямованість пізнання людини на саму себе, на свою діяльність і поведінку, уміння уявляти себе на місці іншої людини, в уяві програвати ймовірні ситуації [7, с.188], тобто, дозволяє студенту діяти конструктивно, бути асертивним. Асертивність – це якість особистості, що проявляється в її самоствердженні, свідомому прийнятті вимог інших без страху, невпевненості, напруги. Асертивна особа не діє на шкоду іншим, при цьому з повагою ставиться й до самої себе [7, с.21].

Активізація процесів пізнання, яка характеризує критичне мислення, відбувається також у ході проведення із студентами навчальних досліджень, наприклад країнознавчого характеру; розвитку їх інтелектуальних умінь при розв'язанні різноманітних лінгвістичних задач; формування комунікативних умінь з використанням інтерактивних технологій, зокрема ситуативних діалогів, дебатів, рольових ігор, проектних завдань

Важливо також постійно підтримувати *зворотній зв'язок із студентами*. Це дає можливість контролювати процес формування критичного мислення, вносити корективи в едукаційний процес. Необхідно постійно не тільки вербально оцінювати академічні досягнення, але й обговорювати успіхи, запитувати, як студенти збираються діяти надалі у цьому напрямі, чітко доводити до їх відома, що саме, як і чому буде оцінюватися наступного разу.

Висновки... Викладені у цій статті загальні контури проблеми формування критичного мислення студентів дають можливість зробити висновки стосовно важливості й необхідності створення спеціальних педагогічних умов і використання новітніх дидактичних технологій, побудованих на врахуванні психологічних особливостей молоді, для ефективно побудови едукаційного процесу при навчанні іноземної мови. За межами здійсненого дослідження залишилися питання розробки конкретної стратегії розвитку критичного мислення при навчанні іноземної мови, підготовки викладачів до реалізації такої стратегії, співвідношення моно- і полісуб'єктної моделі поведінки викладача, розробки системи творчих завдань з англійської мови як засобу формування критичного мислення майбутніх філологів й інші напрями, які заслуговують на увагу і можуть стати предметом подальшого дослідження у контексті проблеми формування критичного мислення.

Література

1. Баранов А.Н. Введение в прикладную лингвистику: Учебное пособие. Изд. 2-е, исправленное. – М.: Едиториал УРСС, 2003. – 360 с.
2. Вайнштейн М. Критичне мислення як основа демократичного навчання // Рідна школа. – 2001. – № 4. – С.49-51.
3. Клустер Д. Критическое мышление // Відкритий урок. – 2003. – № 17 – 18. – С. 9-13.
4. Кузьмінський А.І. Розвиток педагогічної майстерності викладача вищої школи в умовах неперервної полікультурної освіти. – Черкаси: ЧДТУ, 2007. – 71 с.
5. Мерзлякова О. Проблеми профілактики психологічного маніпулювання та контролю свідомості в молодіжному середовищі // Дайджест педагогічних ідей та технологій "Школа – парк". – 2005. – № 1 – 2. – С.82-85.
6. Освіта для демократії в Україні. Інформаційний бюлетень. – К., 2000. – Випуск 2. – 8 с.

7. Соціально-психологічний словник / Ав.-уклад. В.М.Галицький, О.В.Мельник, В.В.Синявський – К., 2004. – 250 с.
8. Технологія “Чтение и письмо для развития критического мышления” // Відкритий урок. – 2003. – № 17 – 18. – С.14-19.

Анотація

У статті розглядаються проблеми формування критичного мислення студентів при навчанні іноземних мов та охоплені основні психологічні й педагогічні умови цього процесу.

Аннотация

В статье рассматриваются проблемы формирования критического мышления студентов в процессе обучения иностранных языков и представлены основные психолого-педагогические условия развития критического мышления.

Подано до редакції 5.11.2007.

©2007

Берека В.Є.

ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА МЕНЕДЖЕРІВ ОСВІТИ: ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ І ТЕХНОЛОГІЯ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Частиною освітнього процесу у педагогічних вищих навчальних закладах є педагогічна практика. Вона створює умови, які дають змогу використати теоретичні знання в практичній діяльності, сформувані необхідні професійні уміння і овоїти елементи педагогічного досвіду.

Аналіз публікацій і досліджень, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Проблеми і принципи професійно-педагогічної практики у свій час розглядали Є.В.Бондаревська, С.В.Кульневич, М.М.Дарманський, О.О.Глебов [1-3], організацію педагогічної практики відповідно до принципу інтеграції, що забезпечує формування творчої, всебічно розвиненої особистості вчителя висвітлювали Н.М.Дем'яненко, Л.А.Машкіна, О.Я.Савченко, С.О.Сисоєва [4-8]. В останні роки з'явилося дисертаційне дослідження Н.В.Козакової [9] про організаційно-методичні засади педагогічної практики майбутніх учителів початкової школи в умовах ступеневої підготовки. Однак всі вони стосуються практичної підготовки майбутнього вчителя. Що ж до практичної підготовки менеджерів освіти, то це питання залишилося поза увагою, хоча, очевидно, що зміст, форми організації, методи, прийоми, засоби практики значною мірою сприяють становленню предметних якостей сучасного керівника, здатного осмислено застосовувати глибоко усвідомлені теоретичні знання, володіти методами їх творчого впровадження. Кваліфікована практика сприяє забезпеченню стійкого інтересу до практичної роботи, допомагає у визначенні потреб суспільства в конкретних умовах історичного розвитку, вказує на засоби практичного задоволення особистості.

Формулювання цілей статті... Мета цієї статті – обґрунтувати основні принципи та розкрити технологію професійно-педагогічної практики майбутніх менеджерів освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження... Традиційно ґрунтовне ознайомлення студента з професійною педагогічною діяльністю відбувається на 4-5 році навчання, коли під час практики майбутні вчителі набувають досвіду викладання і виховання. Але особливий вид практики вони проходять під час навчання в магістратурі за спеціальністю “Управління навчальним закладом”. Слід визнати, що проведення цієї практики не обходиться без певних труднощів, які, як правило, мають одну і ту саму природу. Зокрема, частина магістрантів не володіють навичками налагодження контактів з учителями, школярами, особливо зі старшими підлітками. Певні труднощі пов'язані зі здатністю до рефлексії; моральним вибором у проблемних ситуаціях; усвідомленням власної значимості для інших людей, відповідальністю за результати діяльності; спрямованістю на реалізацію “само” – самоосвіти, самоаналізу, саморозвитку, самовизначення, самодетермінації тощо; володінням важливими індивідуально-процесуальними характеристиками (різнобічність умінь, самостійність, творчий потенціал, унікальність, неповторність), що є основою для плідних міжсуб'єктних відносин і стимуляцією прагнень до взаємодії, співробітництва, спілкування. Цей перелік відомий викладачам, які займаються педагогічною практикою. Безперечно, що коріння цих проблем криється не стільки в індивідуальних особливостях майбутніх керівників і умовах практики, скільки в самій її методичній організації. Необхідність виваженого підходу до змісту і організації педагогічної практики очевидна. Досвід Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії [10] – один із небагато численних варіантів вирішення накопичених проблем, пов'язаних із педагогічною практикою.

В академії введено посаду проректора з педагогічної практики. Під його керівництвом з 2000 року працюють над зміною форми і змісту педагогічної практики. Новий підхід до організації і змісту практики базується на декількох принципових положеннях.

Пропедевтична спрямованість. Щоб включити магістранта в управлінську діяльність, необхідно сформувати у нього базові педагогічні уміння і навички: здатність орієнтуватися в новій педагогічній реальності, вміння педагогічного спілкування, професійного аналізу педагогічних явищ. Тому практиці в магістратурі повинна передувати практика, спрямована на формування педагогічних умінь.